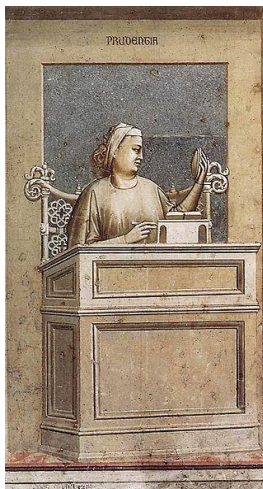

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

LÍMITS DE LES VIRTUTS: HI HA VIRTUTS DE LA FEBLESA?

L'ètica de les virtuts considera habitualment que el seu camp és tan ample com el dels bons costums humans. És a dir, si algun hàbit o alguna característica del caràcter humà augmenta la felicitat o el benestar sense fer mal a altri pot ser considerat virtuós. Però des de l'endemà del II Guerra mundial i, molt especialment a partir de l'augment de la consciència ecològica i del canvi climàtic hi ha obert un debat sobre les anomenades *virtuts de la feblesa*. És de debò la solidaritat o l'empatia una virtut?

L'àmbit de les virtuts és multiforme. En la tradició occidental les virtuts cardinals (prudència, justícia, fortalesa, templança) ocupen un lloc central, però també són significatives virtuts com la generositat, la sobrietat, el respecte, la humilitat, la paciència, la flexibilitat, la perseverança. El patriotisme o l'optimisme. En general es considera les altres virtuts com una extensió de les virtuts cardinals i molt especialment de la prudència i de la fortalesa.

En la tradició clàssica mai no es va dubtar que les virtuts són formes de fortalesa, perquè enforteixen el caràcter i li donen fermesa i rectitud. Però aquesta perspectiva va començar a canviar lentament l'endemà de la II Guerra mundial quan centenars de milers de joves van tornar de la guerra malferits, tollits, condemnats a viure la resta de la seva vida en una cadira de rodes i a guanyar-se la vida amb dificultat, etc. El govern nord-americà va iniciar llavors una campanya d'elogi de la superació personal i de promoció d'heroïsmes morals vinculats a la manca d'algun sentit corporal, amb films com *Qué bello es vivir* on el protagonista era un bon home salvat del suïcidi per la solidaritat dels seus amics i veïns agraïts perquè havia estat una bona persona o *El milagro de Ana Sullivan* on una nena cega aprenia llegir gràcies i triomfava en la vida l'esforç de la seva mestra. Aquests films van tenir una gran repercussió propagandística i a partir d'aquí s'inicià una reflexió, molt centrada en l'àmbit de la psicologia dita humanística per donar valor a les emocions i les anomenades *virtuts febles*, és a dir, a les que reivindicaven el valor educatiu del fracàs.

Fracassar, òbviament, sempre és un desastre (gran o petit), sobre tot quan es fracassa per manca de prudència o de saviesa, però una munió de psicòlegs de formació protestant van començar una reivindicació de la feblesa, afavorida pel context de la guerra freda i la lluita contra el

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

comunisme. El mateix fet que la humanitat disposés de bombes atòmiques i, per tant, de la capacitat d'autodestruir-se obligava també a malfiar-se de les conviccions massa dogmàtiques i un punt profètiques.

La reivindicació de les virtuts febles ha tingut una gran importància en la valoració creixent de dues *virtuts condicionals*, l'empatia i la solidaritat. L'empatia és la capacitat de "patir amb", de posar-se al lloc dels qui pateixen i procurar experimentar el seu malestar. La solidaritat és la idea de l'ajuda als qui passen per alguna dissort, considerant que tot patiment és una forma de mal.

Però el fet empíric que algú sigui pobre o es trobi en una situació de misèria emocional no converteix automàticament les persones que es troben en aquesta situació en moralment bones, ni fins i tot en dignes de simpatia.

L'empatia i la solidaritat són sempre *virtuts condicionals* que no poden demanar-se en forma universal i cal administrar-les de forma prudent. Aquestes virtuts han de ser:

- a) **Reflexives:** és a dir, no és justificable cap ajuda que per solidaritat o empatia augmenti la pobresa o la dependència (econòmica o emocional) perquè aleshores només augmenta el nombre de pobres.
- b) **Proporcionals:** de tal manera que no és prudent ajudar qui no s'ajuda i cal que serveixi d'estímul, però no de coartada.
- c) **Simètriques:** perquè no té sentit solidaritzar-se o ser empàtic amb qui no ho serà amb tu.
- d) **No paternalistes:** perquè cadascú ha de ser responsable de les seves tries i no es pot ocupar el lloc de l'altre.
- e) **Limitades en el temps:** perquè no han de crear dependència i tenen per objectiu sortir de la situació complexa en que es troba algú evitant eternitzar situacions de manca.